- F R A M. -

Mandag, 3. april 1944.

U. B. BERGEN
16.11.16
Ms. 1068 Ih 7

Situasjonen i Jugoslavia.

I forrige nommer av avisen fortalte vi hvorledes marsjall Titos partisaner arbeider. Vi vil i dag komme inn på de politiske forhold i Jugoslavia.

Den 28. november 1943 ble det i byen Bihatsj dannet en nasjonalkomite under ledelse av dr. Ivan Ribar, en kjent Belgradadvokat av kroatisk opprinnelse, som også var ordfører i den første konstituerende forsamlingen i 1918. (Jugoslavia ble som kjent skapt i 1918 ved en forening av Serbia med Østerrike-Ungarns sørøstlige kronland og deler av Montenegro, Bulgaria og Makedonia.) Komiteen består av 68 medlemmer fra samtlige sydslaviske folkeslag, vitenskapsmenn, prester, bønder og arbeidere. Det er første gang i Jugoslavias historie at det er dannet en politisk forsamling hvor serbiske, kroatiske, slovenske, bosniske montenegrinske og makedonske representanter rådslår om landets skjebne under fullstendig like vilkår. Nasjonalkomiteen står marsjall Tito meget nær og har omtrent følgende politiske program: 1) Jugoslavias befrielse fra det tyske åk. 2) Opprettelse av et jugoslavisk forbund hvor samtlige slaviske folk skal ha samme rettigheter. 3) En rettferdigere sosial ordning. - Nasjonalkomiteen skal senere ha antatt en beslutning om Jugoslavias framtidige regjeringsform, og like etter Teherankonferansen bekjentgjorde partisanene at de hadde dannet sin egen regjering i de befridde områder. Situasjonen begynte å bli kinkig. Partisanregjeringen sto i direkte opposisjon til kong Peters eksilregjering i Kairo som hadde de allierte makters godkjennelse. Kairo-regjeringen erklærte straks at Tito og hans menn var røvere og forredere. Tito svarte med å benekte lovligheten av en regjering som, hvis den vendte tilbake, ville være istann til å dømme hans tilhengere ved krigsrett. Hans "avsettelse" av kongen har framkalt en serie med hissige utbrudd fra Kairo. Situasjonen var allerede på forhånd spendt fordi kroater og slovener fryktet storserbiske tendenser hos Kairo regjeringen, mens denne siste var redd for at Titos bevegelser ville resultere i en svekkelse eller oppdeling av Serbia. Kong Peter er fra forskjellig hold blitt oppfordret til å komme til enighet med partisanene. Brødrene Grego, Dank og Berislac Angelinovitj (den siste har tidligere vært medlem av eksilregjeringen) har framlagt et forslag om nærmere kontakt med Sovjetunionen og eventuelt et møte mellom Kongen, Mihailovitj og Tito. Forslaget ble imidlertid forkastet. I steden har man i Kairo latt offentliggjøre de beslutninger som ble fattet ved den "nasjonale kongress" i slutten av januar 1944 i Mihailovitj's område. Kongressen sluttet enstemmig opp om følgende: "Gjenopprettelsen av den jugoslaviske stat. Jugoslavia skal organiseres som et forbund med arvelig kongedømme (kong Peter) og konstitusjonelt parlament, serbiske, kroatiske og slovenske delstater skal organiseres på demokratisk grunnlag." I sammenheng hermed erklærte kongressen at "en del av de allierte la utilbørlig stor vekt på partisanenes virksomhet" på grunn av upalitelige informasjoner. - Senere skal kong Peter ha hatt et møte på italiensk grunn med Tito eller en annen representant for hans bevegelse. Møtet var forsåvidt resultatløst som Peter nektet å gå med på Titos krav om at han og regjeringen skulle trekke seg tilbake.

Forholdene i Jugoslavia er så flokete og vanskelige at det er umulig for en iakttager i Norge å si noe bestemt om hvem som har mest rett og hvem som har mest urett i den pågående konflikten. Men det er i all fall ingen ting som tyder på at konflikten har skapt eller kommer til å skape noen alvorlige motsetninger mellom de store allierte land.

Og at partisanenes folkehær har kunnet bygges opp under den utrolige terror og de ødeleggelser som fulgte den tyske invasjonen i 1941, viser klart at mange av de gamle klassemotsetninger er fortært under kampen. Kampen vil rydde vekk mange av de gamle politiske og sosiale problemene.

Det foreløpig siste skritt i utviklingen er Churchills tale i slutten av februar 1944. Han gikk i sin tale inn for Tito med sånt ettertrykk at den unge kong Peters chanser fullstendig dunstet bort i tåken over Balkan. Det ser ut som om Tito blir framtidens mann. Hvem er så Tito, som er øverstbefalende over en revolusjonær arme på 200.000 mann, trosser det mektige Tyskland og er en selvstendig alliert av Russland og England? Følgende biografiske opplysninger er tatt fra den engelske søndagsavis Observer: Tito heter egentlig Josip Broz er født i 1890 i nærheten av Zagreb. Faren var kroat, moren tsjekkisk. Guttens oppvekst var preget av den nasjonale og sosiale misnøye som rådet i Østerrike-Ungarns slaviske provinser. I 1914 ble han som menig sendt til russefronten i den østerrisk-ungarske armeen; men hans hjerte var på den annen side. Østerrikes nederlag betydde for ham frihet, likhet og framskritt for hans folk, sydslaverne. I 1915 deserterte han også som så mange andre slavere til russerne. To år i russisk fangenskap fulgte. Han ble sluppet løs under den russiske revolusjonen 1917 og kjempet 3 år i den røde armeen. I 1923 vendte han tilbake til sitt land, som hadde undergått mange forandringer siden han forlot det. Han kom snart i konflikt med den nye jugoslaviske staten hvor han nå selv var borger. I sin egenskap av kroat syntes han at han bare hadde byttet hersker, før var det ungarerne, nå var det serberne. Han ble kroatisk arbeiderleder og tok del i de politiske stridighetene. I 1923 ble han anklaget for kommunistisk oppvigling og ble dømt til 5 års straffearbeid. Fengslene på Balkan er ikke særlig hyggelige. De ødelegger de fleste. Broz ble ikke knekket, men han lærte å bli forsiktig. Han var ikke lengre en brennende vågehals av en revolusjonær, men den forsiktige underjordiske arbeideren. Han ble sluppet ut av fengslet samtidig som åpent diktatur ble proklamert i Jugoslavia (1929). De neste syv år er han som forsvunnet fra jordens overflate. Ingen vet noe om ham før han dukker opp under Spaniakrigen. I den kritiske perioden av Madrids forsvar i november 1936 strømmet plutselig tusenvis av menn fra Øst- og Mellomeuropa til Spania og dannet dyktige stridsenheter som for en tid snudde på krigens gang. Tito var en av dem som organiserte denne strøm av frivillige til den internasjonale brigade. Han hadde hånd om den underjordiske trafikken gjennom Italia, Østerrike, Schweits og Frankrike. Alt ble gjort i hemmelighet; hans navn kom aldri i avisene. Men navnet Tito hadde han tatt allerede da, for å skjule sin identitet. I Spania utdannet Tito seg for den rolle han skulle komme til å spille i den annen verdenskrig. På en måte kan det sies at partisanstridighetene i Jugoslavia er en fortsettelse av den internasjonale brigadens kamp. Titos arme kjemper først og framst for Jugoslavias befrielse men har et internasjonalt motto: Frihet for alle folk! Død over fasismen! - Hans arme har alltid vært internasjonalt preget. Det spørres aldri om man er serber, kroat eller slovener. Det spørres heller ikke om politisk oppfatning. I hans arme og i den politiske forvaltning han har innrettet i de områder han kontrollerer fins det både ekstreme venstremenn og utpregede høyreelementer. Han kan tillate seg dette fordi han kjenner den hemmelighet som holder en improvisert hær med forskjellige nasjonaliteter og forskjellige politiske anskuelser sammen. Hemmeligheten heter kamp. En irregulær arme kan bare opprettholdes, bevare disiplinen og økes ved stadig kamp. Og Tito har sveiset sine geriljaflokker sammen til en veldisiplinert og kampglødende styrke som legger en entusiastisk beslutsomhet for dagen og som kan kunsten å skyte.

Tito har nå oppnådd en stilling som kommer til å sette hans statsmannskunst på prøve. Utfallet av denne prøven kommer til å bestemme

om han skal ga over i historien som en stor skapende personlighet eller bare som en heroisk rebell og geriljaleder.

SØRØSTEUROPA kan snart komme til å stå i begivenhetenes brennpunkt. Trykket fra den russiske offensiv i Ukraina har alt forplantet seg mot Romanias og Ungarns grenser. I Mellomøsten står to ledige britiske armeer. Og langs den italienske østkyst ruller Montogomerys 8. arme opp en basislinje som peker truende mot Vest-Balkan. Tyrkerne teller tydeligvis på knappene om de skal gå aktivt med eller ikke. På selve Balkanhalvøya står jugoslaviske og greske friskarer i kamp mot besettelsestroppene på tredje året. Tyskerne har måttet tynne ut sine styrker enna mer enn før for å erstatte de 30 italienske divisjoner som utgjorde en stor del av okkupasjonstroppene i Jugoslavia og Hellas. I Bulgaria, Romania og Ungarn har tyskernes motganger i det siste - og ikke minst Italias sammenbrudd - skapt en voksende stemning for å løsgjøre seg fra Tyskland før det trekker dem med seg i nederlagets dragsug. Fra Sørøsteuropa fører veien inn mot kontinentets hjerte. Donaudalen er ikke sperret av noen Siegfridlinje eller Atlanterhavsvoll.

Forsyningsmessig vil et virkelig støt mot Sørøsteuropa ramme det tyske system på vitale punkter. Balkan spiller en vesentlig rolle for festningen Europas husholdning. Først og fremst gjelder det jordbruksproduktene. Donaulandene er med rette blitt kalt "Bonde-Europa". Fra 60 til 80 % av befolkningen i disse land lever av jordbruk, og de har betydelige mengder av korn, kjøtt, huder, tobakk, soyabønner (som betyr fett!), frukt, lin, tømmer osv. til eksport. Alt lenge før krigen tok Tyskland en meget stor del av sin matvareimport fra disse landene, og avhengigheten av dem er ikke blitt mindre nå når hele kontinentet er avstengt fra oversjøiske tilførsler. Rent krigsøkonomisk er landenes mineralrikdommer vel så viktige. Romanias oljeproduksjon dreier seg f.t. om ca. 5 mill.tonn årlig, d.v.s. over en tredjedel av Tysklands tilganger på en så krigsviktig artikkel; dertil kommer noen hundretusen tonn fra Albania, Jugoslavia og Ungarn. Jugoslavia er Europas største produsent av kobber (40.000 tonn årlig før krigen) og overhodet et av verdens mineralrikeste land. Herfra og fra Romania og Ungarn kommer svære mengder av jernmalm, bauxitt (råstoff for aluminiumsproduksjonen), sink, bly, krom, magnesitt, m.m. Hvis Tyskland blir avskåret fra disse tilførsler samtidig med at det blir kastet ut av Russland, vil den tid den tyske krigsmaskin fortsatt kan fungere, kunne måles i måneder, kanskje rentav i uker.

To viktige handelsveier vil bli avgjørende influrert av militære begivenheter på Balkan. 1) sjøveien gjennom Dardanellene til Svartehavet og Russland, som en alliert offensiv vil åpne. Med det allierte sjøherredømme i Middelhavet vil dette i overordentlig grad lette tilførslene fra vestmaktene til Russland. 2) den store mellomeuropeiske trafikkvei Donau med sitt kanalsystem, som en alliert offensiv vil blokere på vitale punkter. Donau spiller en hovedrolle for kontinentets transportapparat, ikke minst nå når sjøveiene er stengt og jernbanene overbelastet.

I UNGARN hersker der for tiden politisk krise. Flere av regjeringsmedlemmene har søkt avskjed. - Den bulgarske regjering har avslått en tysk anmodning om å stille tropper til disposisjon i Hellas.

FRITZ CLAUSEN, den danske quislingen, er ifølge dansk pressemelding, stillet for tysk krigsrett. Han skal være beskyldt for å ha forulempet en tysk dame.

FLERE STEDER langs den engelske kyst er det opprettet såkalte beskyttelses områder. Ingen får adgang til disse områder uten spesiell tillatelse.

DEN BRITTISKE REGJERING har gitt russerne et gunstig svar på noten angående Badoglio-regjeringen. Den er således ensforstatt i at Badoglio-regjeringen må få en bredere basis enn hittil. De 3 allierte er også enige om at det italienske folk selv må velge om det ønsker kongedømme eller ei. -- Det kommunistiske parti i Italia har anmodet de øvrige partier å trekke tilbake forlangendet om at kong Victor Emanuel skal abdisere. Samtidig anmoder det om at det snarest mulig må dannes en samlingsregjering.

BOMBEANGREPENE. Tunge amerikanske bombefly ledsaget av jagere angrep lørdag mål i s.v.Tyskland. Samtlige fly vendte tilbake uten tap. Nürnberg ble kraftig angrepet natt til fredag. Der ble kastet 2.000 tonn bomber mot byen, og særlig ble Siemens-Schuckert-verkene hårdt rammet. Under hele den 1.800 km. lange vei fram og tilbake fra Nürnberg var de allierte fly innviklet i heftige kamper med de tyske jagerstyrker. Det blir meldt at det er den sterkeste motstand det engelske flyvåpen noensinne har møtt over Tyskland. Det synes som om tyskerne satte inn alle disponible jagerstyrker for å avverge angrepet. Men tross det, tapte Royal Airforce bare 94 fly av en samlet styrke på over 1.000. - Også Sofia ble kraftig angrepet fredag. Det er det største angrepet som det allierte flyväpen i Middelhavsområdet har foretatt, og ialt deltok 500 fly. Dette er det 5. og største angrepet som noensinne har vært rettet mot den bulgarske hovedstad. - Brittiske torpedofly har oppnådd 2 treffere på et 14.000 tonn stort skip utenfor norskekysten. Senere meldinger går ut på at det dreier seg om det tyske passasjerskipet "Monte Rosa". - - Brittiske fly har skutt ned et amerikansk transportfly over Atlanterhavet. De brittiske fly eskorterte en konvoi, og flyverne trodde de hadde med et tysk bombefly å gjøre.

RUSSLAND. Fra Moskva blir det meldt at russiske kanoner beskyter den ytre forsvarssone rundt Odessa. Russernes fremstøt i retning av byen øker i styrke, og søndag stod de knapt 30 km. fra den. Fredag avskar sovjetrusserne jernbanen mellom Odessa og Iasi. Likeledes blir det meldt om russisk fremgang i retning av Tiraspol. S.ø. for Lwow har russerne utvidet framspringet. - Rumenerne mellom Dnjestr og Prut overgir seg uten kamp. En russisk militærkorrespondent opplyser at den røde arme har det like travelt med å samle opp bytte som å forfølge tyskerne og rumenerne. En russisk general har således bedt om 1.000 mann til å fjerne bilene som står langs veiene. I oljebyen Stanislawow hersker det gatekamper. Tsjekkoslovakiske friskarer er i virksomhet i Karpatene, og russiske fly har opprettet kontakt med dem. - Fra nordfronten foreligger der ingen meldinger.

ITALIA. I Italia har de allierte inntatt 2 høyder på hovedfronten. Ellers blir det bare meldt om patruljevirksomhet.

DEN FINSKE RIKSDAG trer sammen til møte i dag. Møtet betegnes i svenske aviser som ytterst betydningsfullt.

DEN UNGARSKE marionettregjering har gitt ordre om mobilisering og oppfordret befolkningen til samhold. - I Budapest har tyskerne satt i gang forfølgelser mot jødene. -- Der hersker beleiringstilstand i Bukarest. -- I Roma er 550 italienere skutt som represalier for drap av gestapooffiserer.

VED DE GRESKE JERNBANER er det brutt ut storstreik. 250 jernbanefunksjonærer er arrestert. Streiken har øket tyskernes transportvanskeligheter på Balkan.